

Com era el món del futur en el cinema primitiu?

07/2008 - Ciències de la Comunicació.

Aquest treball, estructurat de manera inusual, sorgeix de l'anàlisi de pel·lícules realitzades entre els anys 1907 i 1936, amb el propòsit de descriure l'imaginari futurista revelat al cinema primitiu universal i treure, d'aquesta manera, a la llum els mecanismes que permeten construir aquests imaginaris.

Il·lustració del trípede aliïn de La Guerra dels Mons, de H.G. Wells, feta per Alvim Corrêa para l'edició francesa de 1906. Font: Wikipedia Commons

El present projecte d'investigació sorgeix del tractament literari de les societats futures, des de Plató fins a H.G. Wells, amb l'objectiu d'explorar els termes amb els quals el cinema universal (a França, Alemanya, Gran Bretanya, EUA i la URSS) va adaptar les seves visions. Però aquesta investigació sobre arquetips de mites universals va en paral·lel amb un altre estudi d'arqueologia local que té el seu origen a fonts autòctones (documents d'arxius, memòria oral...) sobre l'arribada del cinema a la població catalana d'El Prat de Llobregat (seu de l'aeroport, prop de Barcelona, i lloc d'origen de l'autora).

La investigació local cobreix el període 1907-1936, que correspon amb el corpus d'investigació basat en les pel·lícules internacionals estudiades. Al mateix temps, aquest corpus es relaciona amb les principals branques de la filosofia de la creació humana (art, ciència i societat), dedicant una atenció especial a les relacions que s'estableixen entre les iconografies filmiques i l'àmbit del disseny. Els resultats de la investigació es comparen finalment amb el tractament d'una pel·lícula futurista d'animació, produïda i realitzada el 1990 ("Peraustrinia 2004") per ciutadans d'El Prat de Llobregat.

L'objectiu d'aquesta tesi és treure a la llum les característiques i els components (objectuals i conceptuals) de l'imaginari futurista detectat al cinema primitiu universal el qual, segons s'ha determinat, es transforma en model arquetípic consolidat al cinema clàssic. Aquest model ha estat associat amb la visió particular de l'imaginari futur creat des del referent local, la qual cosa permet concloure que el "món global" universal, generat amb l'ajuda de la cinematografia, ha estat col·lectivitzat i tendeix a perpetuar-se amb el temps i es fa molt difícil variar els seus components. Per aquesta raó, el model arquetípic universal té sempre més influència sobre l'ésser humà durant el procés creatiu, al moment d'imaginar un món futur, que les circumstàncies i la història del "món singular" al qual pertany i hi viu.

D'altra banda, al llarg d'aquesta investigació es descobreix que els elements amb major capacitat per recrear el món futur són aquells incorporats de manera casual amb un altre fi, com per exemple produir humor.

Curiosament, aquests tipus d'elements són els que compten amb més possibilitats d'aparèixer al nostre futur com a part del nostre context sociocultural. Podríem dir que la casualitat generada per l'impuls inconscient té molt més poder visionari que allò que ha estat conscientment representat des de la idea personal d'un món futur.

El treball analitza aquestes idees i la seva relació amb les teories de Karl Jung, qui ja va afirmar que l'inconscient actuava com si estigués dotat d'intel·ligència pròpia. Però, vol dir això que el nostre destí està escrit al nostre inconscient? Més aviat podem dir que el ésser humà persegueix el seu propi destí, el qual no és més que allò projectat per ell mateix com "lo ideal" o

com a finalitat utòpica. D'aquesta manera, els seus desitjos emergeixen des de el inconscient, i es mostren a la representació imaginària de la mateixa manera que podrien aparèixer als somnis. Per aquesta raó, és possible que, més tard, a fora de la ficció, els impulsos de el inconscient (els desitjos que van aparèixer a la ficció) es troben amb el seu propi destí.

El que sembla que és ben clar –coincidint amb Jung- és la demostració de que tenim un inconscient format per arquetips. Tot això, s'explica a les conclusions finals, on també s'expliquen les orientacions de futur que surten a la llum des del cinema primitiu i clàssic (per exemple com la cinematografia primitiva situada al futur, ens advertia ja sobre el perill de crear, a la societat, falses necessitats tecnològiques). L'apartat de les conclusions es titula "Orientacions de futur des de l'objectiu cinematogràfic primitiu i clàssic- Descripció del model arquetipus".

Hauríem de preguntar-nos quina és la raó, com estem connectats per a que els nostres pensaments, troballes, invencions i formes representades es configuren de manera similar. Al final d'aquesta tesi doctoral s'ofereix una teoria com hipòtesi que potser explica –anant més enllà de les teories de Jung- l'existència del nostre inconscient comú. Aquesta teoria es presenta l'apartat titulat "Inconscient col·lectiu i transferència de les idees: Al llindar de la memòria externa".

La teoria proposada es desenvolupa, principalment, sobre la base de que si inventem imitant i copiant la natura (cosa que s'interpreta com denominador comú des de la perspectiva utòpica), és més que probable que també tot allò que inventem existeixi abans a la natura. Per tant, si l'ésser humà ha estat capaç de crear una xarxa global d'informació i de continguts com Internet, accessible a tots els individus, no seria lògic pensar que això ja existeix a la natura sense que ho sapiguem?

I, per últim, aquesta tesi que, segons el seu director, Román Gubern, es sustenta en una estructura atípica però original, inclou també una experiència artística, com a assaig creatiu, titulada "Transfer", a la qual l'inconscient comú està representat per una dona de ficció que es diu Numen. Per als ulls de la humanitat, el món de Numen sembla estar fet amb tonalitats de negres, blancs i grisos, des d'on controla als humans que viuen a la Terra. Ens copia la nostra identitat, enregistra tots els nostres materials i transfereix a la civilització idees que ens ajuden a progressar: ella és la inspiració. Tota una utopia de l'art inspirada, en gran part, per "Una utopia moderna", de H. G. Wells. Però potser el més original d'aquesta exposició artística és la transferència amb la qual s'associa la fórmula geomètrica de la secció àuria (d'or) que calcula la mitjana proporcional ("la perfecta proporció" entre les parts), amb el concepte d'idea en relació amb l'art i la ciència. De tot això s'obté la reflexió següent: "La idea és a la ciència de la mateixa manera que l'art és a la idea" (o: la idea és igual a l'arrel quadrada d'art per ciència). Tot procés creatiu requereix un pensament científic, així, una idea sorgeix com equilibri entre ambdós. Román Gubern, al seu llibre del visitant, va escriure: "La retroalimentació idea-art-ciència és una idea brillant".

Rosa Delgado Leyva

Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat

Universitat Autònoma de Barcelona. Programa de Noves Tecnologies.

L'IMAGINARI DEL MÓN DES DEL CINEMA PRIMITIU I CLÀSSIC. DES DEL CAS UNIVERSAL AL SINGULAR. EL PRAT DE LLOBREGAT. Tesi de grau presentada per per Rosa Delgado Leiva i dirigida per Román Gubern Garriga-Nogués. Legida el 11 de febrer de 2008.